

redactioneel / Het mogelijke

“De aarde zwaait onder onze voeten”, zegt Woyzeck tegen Andres. Er is weinig dat ons houvast kan bieden nu het Avondland een lange nacht tegemoet lijkt te gaan. *Politiek* is het sleutelwoord in dit nummer. Niet dat dat zo gepland was. Toevallig is het al evenmin. De vraag naar de werking van de politiek, het samenleven in de polis, is de vraag die zich op dit ogenblik, in het magische jaar van de Europese eenwording, pijnlijk stelt. Het is tegelijk de vraag naar de waarde van de cultuur. Vorsten, macht, politiek van de simpele oplossingen, discriminatie, onverdraagzaamheid, racisme, zijn woorden en begrippen die steeds weer opduiken in de artikels.

We hebben het vertrouwen in de politiek verloren. Tijdens de manifestatie ter ondersteuning van de Muntscouwburg richtte de Franstalige schrijver Pierre Mertens zich in niet mis te verstane woorden tot de gezaghebbers van dit land: “Kijk eens hoe u zich van ons verwijderd, kijk eens wat voor vergissing u begaat, want zonder het te beseffen verwijderd u zich nu al van uzelf, u bent een vreemde voor uzelf geworden, de kloof zit in uzelf, uw mislukking draagt u in uzelf. Bedreig uw cultuur en u maakt een woestijn van het domein waarover u morgen wil regeren.”

Er zijn grote stukken woestijn in Europa op dit ogenblik. Velen hebben zich ver van zichzelf en van de anderen verwijderd. Op hetzelfde ogenblik dat ik deze regels neerschrijf, lopen er berichten binnen over afschuwelijke medische experimenten op Bosnische vrouwen en kinderen. Berichten die in het Westen met scepsis worden onthaald, alsof scepticisme al niet lang het masker geworden is van een machteloos cynisme. Misschien moet het Westen wel blind blijven op dit ogenblik, al was het maar om morgenvroeg de zon te kunnen zien opgaan. “Waarom blaast God de zon niet uit?”, vraagt Woyzeck. Ja, waarom eigenlijk niet? De verplichting om iedere avond onze eigen ondergang in televisiebeelden vastgelegd te zien, zou ons tenminste bespaard blijven.

Ook in eigen land wint de woestijn terrein. Op het rondetafelgesprek over racisme en overdraagzaamheid in deSingel verontschuldigde de Afrikaanse schilderes Evelyn Nicodemus zich ervoor dat ze na vier jaar Antwerpen nog geen Nederlands sprak. Omdat ze nog steeds niet wist of ze hier wel kon blijven, of er niet weer een moment zou komen om te vertrekken, een gedwongen vertrek uit angst. Zoals reeds zo vaak.

Er wordt veel gesproken over politiek in dit nummer, over cultuur en beleid, over de verantwoordelijkheid van de overheid, over de taak van de kunstenaar, over de mogelijkheden en grenzen van zijn artistiek engagement. Dat praten betekent misschien niet veel, maar het is het enige vreedzame wapen dat we hebben in de strijd tegen de barbarij, die we in de eerste plaats in eigen huis moeten bevechten, niet met gelijke wapens, maar met de wapens die ons eigen zijn.

“Waar toe nog filosofie?”, vroeg de Duitse filosoof Theodor Adorno en zijn antwoord op die vraag is een antwoord op vele ‘waartoe’-vragen waarvoor de kunstenaar en de intellectueel zich vandaag geplaatst zien: “Alleen denken dat zonder voorbehoud, zonder enige illusie over zijn innerlijke waardigheid zijn functieloosheid en onmacht toegeeft, is misschien een blik vergund in een orde van het mogelijke, het niet-zijnde, waar de mensen en de dingen hun juiste plaats zouden innemen.” Een niet aflatend gevecht om dat mogelijke.

Erwin Jans